

Nøkur orð um P. M. Dam

At skriva um P. M. Dam í einari litlari blaðgrein letur seg illa gera; tí tað er ómetuliga sjáldan, at ein so litil tjóð sum okkara fostar slik andans stórmennti sum P. M. Dam við slikum arbeiðsevni og vilja, so víðum sjónarringir, dirvi, áráði, framskygni, vittefvanandi sjónarmið, hugtíknir av øllum tí góða, sum kann gera livið vert at liva — ikki bert fyri nøkur fá, men fyri alt livandi her á foldum, og tá fyrst og fremst fyri øll mannabørn uttan mun til húðarlit, ríkidømi, ella um tey eru fodd í veseldømi í litlari smáttu ella í harramansheimi.

P. M. Dam er lærari, góður lærari, yrkjar og søguskald, ein dæmligur og væl urðfoktur maður. Men alt hetta fari eg leysliga fram yvir, í hvussu er á hesum sinni. Annars kund: eg havi hug at skriva eina heila bók um P. M. Dam, og ein tilíkk bók hevði verið hópin lættari at skriva enn ein blaðgrein; tí tað er líkasum at eg ikki eri førur fyri at trongja saman í eina litla blaðgrein alt tað, sum eg havi hug at siga um P. M. Dam.

Tíðliga misti hann foreldur sín, og heilsan fór eisini so mikið, at hann í mong ár sum barn og unglingi lá sjúk, og enn er heilsan alt annað enn góð.

Í árinum 1914 kom eg á Føroya lærarskúla. Tá lærði eg at kenna P. M. Dam — ikki gekk hann í lærarskúla tá; men kortini kom eg at kenna hann. Eg var tá 17 ár, og P. M. Dam var tá 15 ára gamal.

Eg fekk at vita, at hann var illa sjúk, átti ongi foreldur, kund onki gera; men hevði ómetuligan hug at lesa og framúr skarandi evni at læra og dæmjið væl at greiða frá ymsum, sum hann hevði lisið. Longu tá var hann hugtíknir av teirri sjálddemokratiska hugsjónini og las sosialdemokratiskar bókur. Hann var longu tá ein se mikið lesandi og vitugur ungling, at hann talaði við um nærum alt og tá sersakliga um øll samfelagsviðurskipti.

Í 1914 og øll tey ár, eg gekk á lærarskúlan fór hin fyrsti verðaldarbardagin fram, og tá ið eg í teim árum av og á hitt P. M. Dam, hugtók tað meg at liva á, tá ið hann greiddi frá, hvussu alt gekk, sum hann hevði lisið um alt tað, ið tá fór fram, og altíð leði hann aftrat, hvussu ið tað gjørdi sær at hugsa um, hvussu órenn mannaættin visir seg at vera og hvussu ríkmenn ríkaðu seg upp av vápnasmíðum og vápnasolu ið oyðileggur í staðin fyri at hugsa um at skapa góð og livilig kor fyri alla mannaættina. Ja, soleiðis hugaði hann longu tá, og soleiðis mátti vel ein sjúk foreldraloyngur hugsa væl at merkja, tá ið Várhara nú einaferð hevði givið honum so frálík hugsunarevni.

Meira og meira vaktist sosialisman í barmi P. M. Dams. Tað dugdi eg longu tá at skilja, men so í 1917 skiltust gøtur okkara og nøkur ár gingu, áðrenn vit hittust aftur á sama hátt, sum meðan eg gekk á lærarskúla. Eg var eitt bil í Danmark og kom har saman við donskum sosialdemokratum, og tá P. M. Dam og eg seinri hittust aftur móttust vit sum tveir eldhugadur sosialdemokratir.

P. M. Dam var tá komin at virka sum lærari á Tvøroyri og kom har saman við kvinnum og monnum ið vóru eldhugað stríðsfólk fyri fátæku fjøldin; og øllum teim minnimentu í samfeløgnum. Nøkur av teim sum t.d. frúmar Magdalena Olsen, Andrea Jespersen og aðrar, og menn sum

Hans J. Lindberg, Thomas M. Strøm og Poul Øster má eg nevna; tí saman við teim og øðrum stovnaði P. M. Dam Fróðbiar sóknat javnaðarfelag sum eitt hitt fyrsta í Føroyum. Hetta felag eigir stóran part av æruni fyri, at javnaðar-rørslan mentist og livir í Føroyum í dag. Mangan havi eg undrast og stórliga gleitt meg yvir, at ein fátæk arbeiðarafjöld sum tann á Tvøroyri hevur kunnað latið se stóran peningaligan stuðul til agitatión t. d. til plesur og til blað okkara. Tað gleði meg at siggia, hvussu livandi og vakni og eldhugað arbeiðarafjöldin á Tvøroyri altið hevur verið og er. Av hesi orsök hyggja okkara mótstøðumenn aldri við blíðum eygum imóti Tvøroyri. Men vónandi ganga vit nú móti tí degi — og hann kemur helst óvilgila skjótt, tá ið tað verður ur hin kúgaða fjøldin, sum ber sig-un heim.

Í 1928 kom P. M. Dam á fyrsta sinni inn á ting og sat har bert sjálvur annar, inntil vit 1936 komu

6 javnaðarmenn inn á ting. Henda framgongd kom av tí, at fólk frættu, hvussu munaliga P. M. Dam á tingi bardist fyri at gera korini betri og rúmaru fyri hina minnimentu fjøldina. Ja, so er hamrað og barst at nú eru korini fullkomuliga umskipað sosialt, vinnuliga og mentunarlaga.

Í eini blaðgrein ber ikki til at skriva um øll tey mál sum av P. M. Dams ávum eru framd til bata fyri tað arbeiðandi fjøldina og fyri øll tey minnimentu. Um alt hetta má ein heil bók verða skrivað og vónandi; kemur hon meðan eg havi liv og heilsuna so at eg kann fáa høvi at skriva ein part av henni.

Við hesum orðum takki eg tær P. M. Dam fyri alt tað stóra arbeiði, tú hevur gjørt, og eg vóni og ynski at tú kanst halda áfram í mong ár enn til gagns fyri okkara land og fólk.

Tíllukku við teim sekstifimm árunum.

Við kvøðu javnaðarmanna og vinar

Jóhann H. Danbjørg.

Løgmaður

TAÐ VAR AFTANÁ VALIÐ 1958, tá javnaðarflokkurin vann sín higartil størsta sigur, at P. M. Dam gjørdist løgmaður í landsstýrinum samansett av javnaðarmonnum, sambandsmonnum og sjálvstýrismonnum. Vert er at minnst á, hvat hetta stýrið avrikaði, tí slikur framburður hevur ongatíð verið okkara fólk og landi til lutar.

Í løgmannstíð P. M. Dams var hetta avrikað:

1. Skipaflostin endurnýggjaður við 40 nýggjum skipum, meðan onnur 18 vóru í gerð ella í umbúnað.
2. Til hetta endamál vóru útvegaðar 40 milj. kr. til realkreditstovnin, 3 milj. kr. árliga til landskassans at lata sum studning, umfram nýggj og betri lánlíkindi frá fiskaribankanum og norskum skipasmíðum.
3. Munandi studningur latin til skipabygging í Føroyum eins og studningur til farmagjald til skipabygging.
4. Minstalon fískimanna hækkað upp í 1000 kr.
5. Minstalon til útróðramenn í Grønlandi.
6. Prívisbót til útróðramenn í Grønlandi.
7. 15 oyru kg í prívisbót til allar heimaróður.
8. 6 nýggjar havnir í Grønlandi og stórvíðkaði vinnu og veiðu-rættindi.
9. Nærum øll okkara gomlu veiðurættindi í Íslandi afturvunnin fyri snori og snellu.
10. Veiðurættindi okkara í Noregi tryggjað í 10 ár inn á 6-míla markinum.
11. Fískimarkssáttmálin við Bretar um 3-míla mark í 12 ár broyttur til 12-míla mark — við undantaksreglur fyri bretum — og sáttmálin stýtt við 4 árum — og sáttmálin endaliga uppsagdan.
12. Sosiallógávan við pensjón til gomul, avlamin og einkjur barnatrygd, trygd til sjúk, blind, deyv, lamin og onnur treingjandi eins og barnatrygd og serforsorg gjøgnumfóð á hædd við hini Norðanlondini.
13. 8 nýggir fólkskúlar tiknir í brúk, sjómanskúlin bygður, 250.000 kr. til Føroya Fólka-háskúla, 2 fimleikarhøllir og 1

svimjihøll bygdar, nýggjur studentaskúli við kosteild og alt lagt til rættis við nýggjum lærarskúla við 8 ára venjingarskúla.

14. 1 milj. kr. útvegað árliga til vega- og havnabygging umframt tað, ið játtað var á fjggj arlógin.
15. Fleiri havnaveik bygð ella gjørd stórr, fleiri vegarbeiði fullgjgjað ella sett í verk og stórr stuðul til lendingar enn á nokrum sinni áður.
16. Sjúkrahúsið í Klaksvík fullgjgjað. Hóspítalbyggingin í Havn til 18 milj. kr. byrjað. Sinnissjúkrahúsið í Havn til 34 milj. gjørt greitt, bæði teknískt og peningaliga, til byggingar.
17. Máljónapeningur útvegaður til SEV og arbeiði gjørt. Alt lagt til rættis við máljónapeningi til víðari útbygging.
18. »Egnsudviklingslógin« sett á gilda fyri Føroyar og máljónapeningur útvegaður til Skála skipasmíðu og flakavirki í Havn eins og stórpeningur í væntu til aðrar fyrirkur.
19. »Ungdommens uddannelsesfond« gjørdur galdandi fyri Føroyar og lestrastudningur til fleirfaldaður.
20. Stórt lógtingsveðhald játtað til smærri flaka- og frystivirki eins og onnur smærri idnaðarvirki.
21. Alt lagt til rættis í sambandi við bygging av nýggjum »Smirli«.
22. Alt lagt til rættis í sambandi við bygging av nýggjum vaktár skipi.
23. Bergholið í Suðuroy fullgjgjað og bergholið í Norðoyum projekterað og peningur gjørdur tókur til arbeiðið.
24. 70 máljóna vegaeftan til fullgjgging av øllum vegasambandi í Føroyum lógd til rættis, og møguleikarnir fyri tí neyðuga peninginum greiddir.
25. Alt gjørt greitt til 60 máljóna krónu íleggargrunn.

Hetta var í høvuðsheitunum tað, ið avrikað varð í løgmannstíð P. M. Dams. Fleiri orð eru óneyðug. Avreksverk til litur, stórr og menskari enn á nokrum sinni í Føroya søgu — og so avrikað bert eftir 4 árum.

P. M. DAM SUM SKALD

Petur Möhr Dam hevur roynt seg sum skald bæði í bundnum og í óbundnum máli. Vit skulu het endurgeva tær av hansara yrkingum:

LIV OG MIÐ

Tær fðast mál, tær fðast mið — so um ævir fer — men kámost burt sum liður leið og so bert óskan er.

O óskuköld, o óskuköld, so tykist enda ferð — ein skuggamynd av tí, ið fór, er oftast liv, ið er.

—o—

P. M. Dam hevur eisini roynt seg við ástaryrkingum, eitt nú henda frálíka:

TÁ HENDUR VÁRA FINNST

Tá hendur várar finnst, og eingin okkum sær.

Á, órdu tey, vit ynnast og alt í okkum lær!

Tey sussa har og tvinnu um mat og Per og Pól, Men eydnulin vit spinnu og byggja borg úr sól.

Og brosið tift og bráid og bívið, í tær er, er himin mín og skái og ævintýr og verð.

Nei, einki eigur selu sum stolna handakín — tá uttan orð og talu grøt hægsta kensla mín.

BRÚDLEYP

Í morgin giftast í Ballum kirkju í Suðurljólandi Jórur Dam Jacobsen, úr Tórshavn, og Bent Christensen. Adr.: Bodsøl, Ballum, Suðurljóland.

SJÓNLEIKARHÚSIÐ

BRIM OG BRÚDLEYP

sjónleikur í 3 PORTUM

eftir

PHILIP KING og FALKLAND L. CARY

verður framfður

LEYGARKVØLDIÐ 10. AUGUST KL. 8
SUNNDAGIN 11. AUGUST KL. 5

Atgongumerki á kr. 5— verða seld í Sjonleikarhúsinum teir dagar, ið spælt verður, kl. 12—1 og 7—8, Sunnudag tó bert kl. 4—5. Program 50 oyru.

IRIS

Heitur matur — Smurt breyð

Tá stongt er, fæst smurt breyð

í automáttinum

FØROYA FÓLKAHÁSKÚLI

Vetrarskeið fyri dreingir byrjar á Háskúlanum 2. oktober. Telf. ið ætla sær við, eiga at siga frá innan 1. september. Allar upplýsingar fáast annars frá undirritaða.

MARIUS JOHANNESSEN

Eg nýti einans
Marga
at baka við steikja við ótt til alla matgerð

MARGARIN PALMIN
Margarinvirkið „Marga“
TÓRSHAVN

Tlf. 2577